

Mikromossan *Micromitrium tenerum* en liten mossa att hålla utkik efter vid lågvatten

Niklas Lönnell

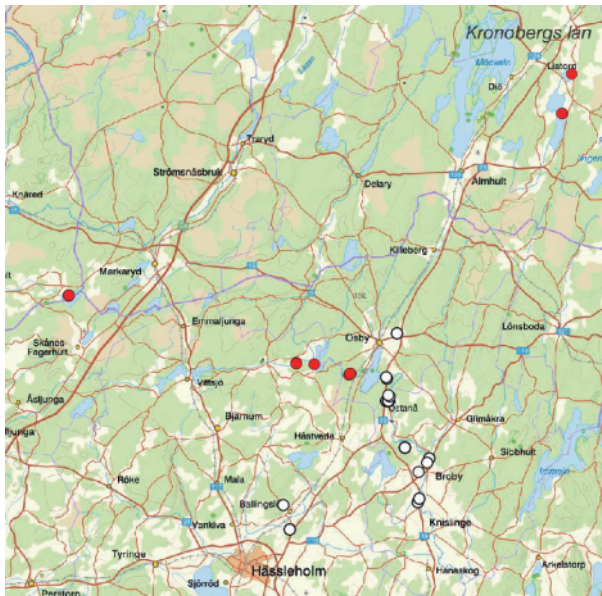
Dirigentvägen 171, 756 54 Uppsala, niklas.lonnell@gmail.com

The acrocarpous moss Micromitrium tenerum is rare in Sweden, but during the last decade the known distribution for the species has increased as the species has been found in several new sites. The stronghold still seems to be along River Helgeå in the province of Skåne. Downstreams of the lake Osbysjön it hasn't been found since 1942. In 2022 it was found in the adjacent province of Halland growing in a grazed damp pasture where Fossombronia foveolata was widespread.

Den tolfte oktober 2022 besökte jag Store sjö i sydostligaste Halland inte långt ifrån gränsen till Skåne cirka 1 mil väster om Markaryd. Min vana trogen tänkte jag besöka några stränder även denna höst. Stranden var dock något av en besvikelse med endast enstaka, små mosskolonier och de hade inte kommit så långt i utvecklingen och bar inte kapslar. Jag övergick till en betad fuktäng en bit in från stranden där det fanns rikligt med skott av en bronja *Fossombronia sp.* troligen samma som mycket mer sparsamt förekom på stranden. Efter mycket letande hittade jag dock några kolonier med mogna kapslar och det visade sig föga förvånande vara strandbronja *F. foveolata*. Efter att ha letat av halva fuktängen hittade jag de första bestånden av en mörkgrön akrokarp. Efter ett tag hittades även kapslar och jag kunde konstatera att det rörde sig om millimetermossa *Micromitrium tenerum*. Arten förekom spridd längs västra kanten av fuktängen. Trots att det var oktober så var inte alla kapslar mogna och på många skott hittade jag inga kapslar alls. Ti-

digare när jag har sett arten har den varit relativt glest förekommande och med kapslar på alla skott, men här förekom täta bestånd och de flesta saknade mogna kapslar. Den förekom längs en sträcka av 100 m.

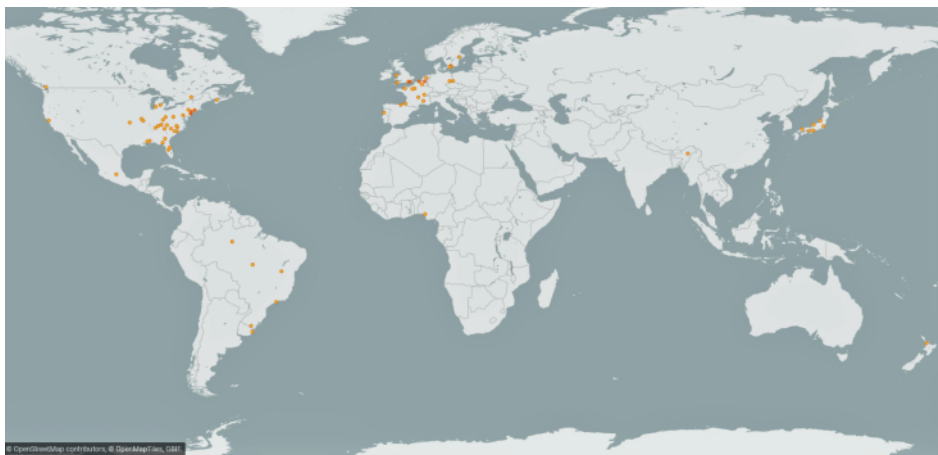
Millimetermossa *M. tenerum* är en av våra sällsyntaste mossor på stränder och är bara hittad på en handfull lokaler (figur 1, 2). Den är också en art som framför allt uppträder under år med lågvatten. Den hittades i början av 1900-talet i nordöstra Skåne särskilt längs Helgeå. Den återfanns 2011 av Henrik Weibull vid Helgeå och har hittats på flera lokaler uppströms Osbysjön där jag även såg den då jag inspirerad av mitt fynd gjorde ett nedslag några dagar senare i oktober 2022. Nedström Osbysjön har den dock inte setts sedan 1942 vilket skulle kunna bero på vattenregleringen. År 2012 hittades den långt ifrån sina tidigare förekomster vid Mälaren i Södermanland (Lönnell 2015). Denna lokal besökte jag under flera år efteråt utan att hitta igen den, vilket visar på att det gäller att vara ute rätt år för att hitta arten. År 2018



Figur 1. Utbredningen för millimetermossa *Micromitrium tenerum* i sydligaste Sverige. Prickarna representerar fynden i Skåne (2011-2022), Småland (2018) och det nya i Halland (2022) längst i väster. Nedströms Osbysjön har inte arten setts sedan 1942 (ringarna). Observera att koordinaterna för ringarna kan vara mycket ungefärliga. Lantmäteriets topografiska karta.



Figur 2. Känd utbredning för millimetermossa *Micromitrium tenerum* i Sverige. Ringen i trakten av Lund beror nog bara att koordinaten är satt på fel Flackarp i Skåne och ska ligga bland de andra ringarna i NO-delen av Skåne.



Figur 3. Digitaliserade koordinatsatta fynd av millimetermossa *Micromitrium tenerum* i världen. Enstaka fynd kan vara felbestämda eller fel koordinatsatta och jag har inte granskat dessa fynd. (Källa: GBIF 2023-02-19.).



Figur 4. Millimetermossa *Micromitrium tenerum* växte i ena kanten av en betad fuktäng. Foto: Niklas Lönnell.



Figur 5. Fuktängen med de aktuella fyndplatserna på Artportalens karta.

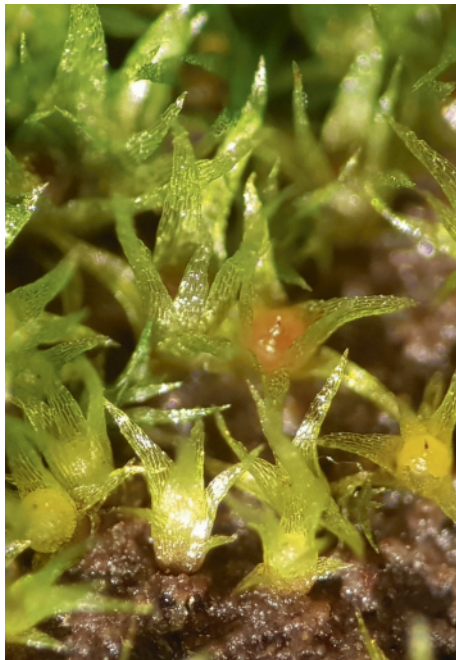


Figur 6. Millimetermossa *Micromitrium tenerum* växte bitvis relativt rikligt, vilket gjorde att den tedde sig mörkgrön på håll. En stor andel av skotten saknade kapsel, vilket jag inte har sett tidigare. Foto: Niklas Lönnell.

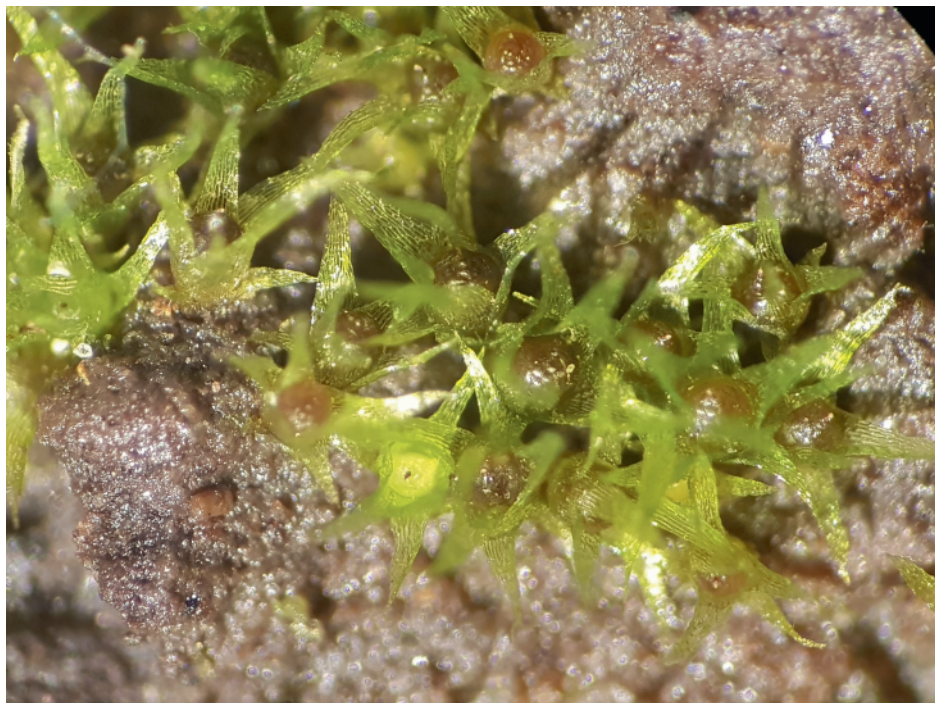
hittades arten även på stränderna av Garanhultsjön och Virestadsjön i södra Småland (Fritz & Nilsson 2019). Dock betydligt mer sparsamt än röd gaffelmossa *Riccia huebeneriana*. Denna art hittas ofta tillsammans med arten men inte så på lokalen i Halland. Millimetermossa *M. tenerum* hittades även ny för Danmark 2019 på södra Jylland (Kirkebjerg Due 2020) nästan 100 år efter att den upptäcktes i Sverige (Persson 1925). I Europa utanför Norden har arten hittats i Storbritannien, Portugal, Spanien, Frankrike, Belgien, Nederländerna och Tyskland (Hodgetts & Lockhart 2020). Den är även rapporterad från Afrika, Asien, Nya Zeeland och Nord- och Sydamerika (figur 3).

Således kan arten säkerligen hittas på fler lokaler om man passar på höstar med lågvatten. Stränder är ju en spännande miljö på gränsen mellan det fuktiga och torra. När jag under många år har gjort nedslag på stränder har jag blivit medveten om att stränder som erbjuder bar lera eller mineraljord inte alltid är så lätta att hitta. Bete av nötkreatur gör att de med sina breda klövar ofta skapar en gynnsam miljö för många av de strandlevande arter som kräver störning och förgäves eftersöks i mer igenväxta miljöer. I Storbritannien bidrar även en invasiv växt, *Crassula helmsii* från Nya Zeeland, att förvärra läget för arten (Callaghan 2021). Även om arten verkar förbisedd är den alltså knuten till en ovanlig miljö. För att få bättre kunskap om utbredningen och populationsstorleken av millimetermossa *Micromitrium tenerum* och andra strandarter så uppmanar jag alla att ge sig ut i dessa miljöer om hösten. Detta gäller särskilt torra år med lågt vattenstånd på hösten. 2023 har ju

bjudit på betydligt mer regn än 2022 med högre flöden som följd. Det kan ju vara intressant att följa bra strandlokaler även sådana år för att se hur många år under en tioårsperiod som arten visar sig.



Figur 7. Millimetermossa *Micromitrium tenerum* har blad utan nerv. Dessa har mestadels otydligt tänder. Kapseln är som ung grön och mörknar allteftersom sporena mognar och blir till slut närmast svart. Jämför med bilden på motstående sida. Foto: Niklas Lönnell.



Figur 8. Millimetermossa *Micromitrium tenerum*. Några av kapslarna har här fått en mörkare färg då spörerna mognat. Jämför med bilden på motstående sida. Foto: Niklas Lönnell.

Referenser

- Callaghan, D.A. 2021. Population status and ecology of *Micromitrium tenerum* Austin in England. *Journal of Bryology* 43: 234-241.
- Fritz, Ö. & Nilsson, S.G. 2019. Röd gaffelmossa – massförekomster av en hotad habitatspecialist. *Svensk Botanisk Tidskrift* 113: 232-242.
- Hodgetts, N. & Lockhart, N. 2020. Checklist and country status of European bryophytes — update 2020. *Irish Wildlife Manuals*, No. 123. National Parks and Wildlife Service, Department of Culture, Heritage and the Gaeltacht, Ireland
- Kirkebjerg Due, M. 2020. *Micromitrium tenerum* ny for Danmark. *Urt* 2020(1): 26-27.
- Lönnell, N. 2015. Millimetermossa – mossornas dvärg inte längre bara i Skåne. *Svensk Botanisk Tidskrift* 109: 120-122.
- Persson, J. 1925. En för Sverige ny mossa. *Botaniska Notiser* 1925: 419-420.